

DAVOR ŠALAT

Zagreb, pjesnik, esejist, književni kritičar, radijski novinar,
prevoditelj sa španjolskog jezika

Ljerka Car Matutinović „MIRAKUL ZVAN LJUBAV“

(SREDNJOVJEKOVNE PRIČE), STAJER GRAF, ZAGREB, 2007.

LJUBAV, UZBUDLJIVA I BOLNA

Jedno od glavnih pitanja koje se nameće pri čitanju srednjovjekovnih priča Ljerke Car Matutinović *Mirakul zvan ljubav*, kao što se nametalo i u vezi s njezinom prvom knjigom takvih priča *Opsjenar Galateo* iz 2002., je pitanje u kojoj mjeri priče iz tih knjiga govore o zbilji i o kojoj to zbilji – srednjovjekovnoj ili o našoj današnjoj? Naizgled se čini da je sve jasno – priče u velikoj mjeri rekonstruiraju određene segmente srednjovjekovnoga života i ljudskih karaktera kakvi su nam poznati iz onodobnih kronika i priča. S druge strane, Ljerka ponekad izričito povlači usporedbe između srednjovjekovne i naše stvarnosti, ljudi i događanja, pa se katkada čini da su njezine priče svojevrsan zrcalni, neizravni i ironijski komentar suvremenosti.

Autorica, dakako, mnogo toga govori i o srednjem vijeku i o današnjici, no kako bismo bolje shvatili njezin književni svijet, moramo otići i korak dalje. Naime, nekoliko nam stvari nužno pada u oči: Ljerkine srednjovjekovne priče nisu baš tako jasno prostorno i vremenski određene kao što bi se moglo pomisliti na prvi pogled – takozvani srednji vijek zapravo je razdoblje od nekih tisuću godina, a u vezi s prostornim smještajem fabula jedini je stvarnosni podatak spominjanje talijanskog grada Piemonta u jednoj od priča.

Nadalje, iako s beskrajnim i maštovitim varijacijama, okosnica fabule svega je nekoliko temeljnih situacija, primjerice prema ovoj shemi: otac udaje maloljetnu kćer za bogata plemića koji je poslije zatvara u dvorac, zanemaruje i vara s konkubinama; ona se pak, željna ljubavi, zaljubi u putujućega, slat-

korječiva i najčešće nevjerna trubadura s kojim spozna tjelesnu ljubav. Nakon toga ženu najčešće zatvaraju u samostan, odakle ona na sve načine nastoji zadovoljiti svoju potrebu za ljubavlju, no njezin ljubljani je ili vara ili pogiba u nekom ratu ili mu se želi osvetiti njezin bivši muž, kojemu je tobože povrijeđena čast. Ljubav kojoj se nije mogla ni željela oduprijeti najčešće izvrši loše za ženu, ali joj ipak nije žao što se predala toj ljubavi, bez koje život ionako nema smisla.

Sada se, dakle, možemo vratiti na početno pitanje o tome na koju se stvarnost odnose priče Ljerke Car Matutinović? Mislim kako je pravi odgovor da je ponajprije riječ o stvarnosti autoričina književnog svijeta, da je to, naime, zbilja njezina osobnoga doživljavanja života i ljubavi kao njegove temeljne vrijednosti, pretočene u ono literarno ruho koje se Ljerki učinilo kao najpogodniji objektivni korelativ njezine subjektivnosti. Da ne bi bilo nesporazuma, tu nikako nije riječ o nekom autobiografizmu, nego o cijelom jednom zaokruženom književnom svijetu koji je rezultat autoričina osobnog senzibiliteta, maštovitosti, ali i preobrazbene snage književnog oblikovanja. Pa tako i sama ljubav funkcionira na dvjema temeljnim razinama.

S jedne strane, i sama autorica potvrđuje njezino hirovito gospodstvo nad ljudima ne samo u srednjem vijeku nego i u svim vremenima: „*Ni danas, čemu izmišljati, nitko ne može uteći pred nenadanim i srcolomnim naletom ljubavi. Navikli smo taj osjećaj nazivati ljubav, s velikim ili malim lj, kako vam drago, no ostaje činjenica da se ta ljuvena pakosnica, ta slatka čarobnica, ta zaludena, maštovita krotiteljica ljudskih srdaca, ta nepoznanica Ljubav, nalazi svuda oko nas samo je treba prepoznati, samo joj se treba otvoriti i predati se – blaženstvu njene tankoćutne, ali i raspojasane igre.*“

Ako je ljubav - često hirovita i bolna, ali uvijek uzbudljiva - osnova autoričine senzibilnosti koja se teško miri sa sivilom svakodnevice, onda mirakul kao čudo ljubavi koje preobražava svakodnevicu unosi načelo ljubavi i u književno oblikovanje. Opet citiram autoricu: „*Što sve Ljubav neće izmaštati: ta slobodna, neukrotiva, podatna, željna i žudna misao koja se rađa iz Ljubavi i živi od nje!*“ Nije li ta slobodna, podatna, željna i žudna misao ujedno i temelj svakoga maštovitijega književnog stvaralaštva? Nije li Ljerka Car Matutinović prožeta tim duhovnim erotizmom koji u njezinim pričama nekom mirakuloznom pretvorbom stvara maštovite simulakrume čiji istinski originali u stvarnosti u velikoj mjeri nisu ni postojali. Taj umjetnički erotizam koji, ako i uzima od stvarnosti, uvijek je i nadilazi, onda i može suvereno barataći raznim književnim tradicijama i konvencijama (srednjovjekovnim, renesansnim, post-modernističkim) kako bi ispisao sadržajno i izražajno bogat i višeznačajan književni tekst.

Ljerka se tako približuje shvaćanju da tek ljubav, makar i privremeno i djelomično, omogućuje slobodu te da jedno od najvjerodostojnijih očitovanja

slobode jest igra. Ta pak igra, iako počesto ima i najteži životni i književni ulog, ipak je najbliža nekoj punini i spontanosti života koju ljudi, premda duboko žude za njom, samo ponekad doživljavaju. U književnome smislu naša autorica takvo stanje spontanosti i igre ne postiže neakvim razvezanim i nedovoljno odgovornim pisanjem. Baš naprotiv, izvrsno poznavanje konvencija, primjerice bokačovske i servantesovske novele, trubadurske lirike ili postmodernističkoga poigravanja odnosom zbilje i iluzije, Ljerki omogućuje posve slobodnu igru karakterima, njihovim manirističkim imenima, zapletima i raspletima radnje te živahnim pripovijedanjem s bogatim i slikovitim rječnikom.

Zato možemo zaključiti da Ljerka Car Matutinović u knjizi *Mirakul zvan ljubav*, uz ponovnu afirmaciju ljubavi kao temeljnoga životnog i književnog stožera, u suvremenu hrvatsku prozu unosi visoku osviještenost o životnosti same literature, a u isti mah i literarnosti sama života; osviještenost, na kraju krajeva, o tome da se tek u literarnoj, odnosno umjetničkoj igri, čovjek najviše približuje svojoj pravoj i autentičnoj prirodi.

S PROMOCIJE KNJIGE

Ljerke Car Matutinović: *Mirakul zvan ljubav*

Dana 16. kolovoza 2007. godine u okviru proslave Grada (Vela Gospa), po trinaesti put je u Crikvenici upriličena promocija jednog od književnih radova crikveničke poetese Ljerke Car Matutinović.

U tome da je ovaj događaj upriličen baš na Dan grada Crikvenice ima zanimljive simbolike – poetesa Ljerka, kako ju zovu Crikveničani, dijelom je crikveničke stvarnosti, te ju njezini sugrađani prihvaćaju kao znamenje svog identiteta.

Ona im se odužuje tako što im podaruje književna ostvarenja, koja će opstati, govoriti o njoj i Crikveničanima i kad nestanu tragovi njenih suvremenika.

Životno djelo književnice prikazala je crikvenička profesorica Marija Gračaković, koja je toplim riječima, punim iskrena divljenja, prikazala njezin životni put (vidi članak u ovom Zborniku) i književno stvaralaštvo, koje svojim obimom nadmašuje opuse svih dosadašnjih crikveničkih književnih stvaralaca. Njena je osobitost, koju Crikveničani posebno cijene, to, što piše crikveničkim narodnim govorom, i na čakavštini i o crikveničkim ljudima,

prikazujući ih kroz likove svojih roditelja, rođaka i susjeda, znanih i neznanih.

Ovo druženje Crikveničana s njihovom poetesom pretvorilo se u književno veče, čemu je pridonio i gost, Tomislav Milohanić. Taj čakavski pisac iz Poreča, dao je kritički prikaz knjige i govorio o književnom stvaralaštvu autorice, a na kraju recitirao svoje pjesme. Kao što i sam reče, čakavska narodna riječ, između drugih spojnih niti, vezuje hrvatski puk na sjeveru Jadrana, te čini vrijedan listić u cvijetu hrvatskog narodnog jezika i kulture.

U toku večeri svoju pjesmicu, posvećenu školskoj kolegici Ljerki, pročitala je Katica Barbarić, koja za tisak priprema prvu zbirku svojih pjesama pisanu u čakavštini, griškim narodnim govorom.

NIKAD NISI PROŠLA Z DOMI

Vele da si prošla odovud,
 ali nisi,
 nisi mogla,
 ostala si zakučena
 morskun mrižun.
 Komadić mriže
 čvrsto te drži
 za morsku hrid,
 a va tebi zavavik diši more.

Kud god reš
 dih mora je stobun,
 zato nisi nikad
 z domi prošla.

Zrasla je va tebi
 sa lipota ovog kraja
 i sa ljubavi va njen,
 ke se prelivaju, pine
 i blišće va vali
 ovoga našega
 najlipčega mora.

Veče su uljepšale članice vokalne skupine „Vinodolke“ iz Grižana s tri naslova iz narodnog opusa: *Vrbniče nad morem...*, *Hruščica se potresuje* i *Kad zapiva bratac i sestrice*, a zadovoljstvo su okitili i Ljerkini unuci, Marko i Luka, svojim glazbenim izvedbama.

